

'מותר האדם מן הבהמה' - השוואת האדם לחיה ולבהמה באכילה

רעיון לרשת נח תשפ"ה נערך ע"י הרב מרדכי פרקש, בעלווי וואשינגטאן

איסור אכילת בעלי חיים והתירו לאחר המבול

א. בהתוועדות שבת פרשת בראשית תשמ"ב, ביאר הרבי פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י כפי שנהג בהתוועדויות השבת מאז פטירת אמו הרבנית חנה ע"ה (ו' תשרי תשכ"ה), לאחר שציטט דברי רש"י בראשית פרק א פסוק כט, הקשה עליו הרבי שבע עשרה!!! שאלות, עם סיום שאלות אלו התבטא הרבי באומרו: 'נוסף על דיוקים הנ"ל, ישנם דיוקים נוספים, אבל היות ושאלו כבר י"ז שאלות, וי"ז בגימטריא 'טוב' - נסיים בטוב... בהמשך ההתוועדות ביאר את פירוש רש"י. כעבור שנה - לקראת שבת בראשית תשמ"ג - יצא לאור מוגה בליקוטי שיחות (ונדפס בלקו"ש כרך כ בראשית ב). להלן נשתף רעיון מאותה שיחה שמוסיפה ביאור בנושא שהאריכו מפרשי המקרא בפרשתנו.

שינוי יסודי חל בעולם לאחר המבול ויציאת נח מן התיבה, הותר לבני האדם לאכול בשר בעלי חיים, כי עד לאותו זמן - עשרה דורות מאדם עד נח - לא הותר לבני אדם לאכול בשר כלל, המזון היה מבוסס מן הצומח בלבד, וכפי שנאמר (בפרשת בראשית א, כט): "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֶת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע, לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ". רק עשבים ועצים, אבל בעלי חיים נאסרו על האדם באכילה. וכתבו המפרשים, שגם החיות הסתפקו אז במיני צומח ולא טרפו זו את זו (רש"י שם, ורמב"ן בחוקתי כו, ו' כי לא היה הטרף בחיות הרעות).

לאחר המבול הותר לבני האדם לאכול בשר בעלי חיים, עם מגבלה יחידה, בה נצטוו גם בני נח, והיא איסור אכילת "איבר מן החי", ותוך כדי אזהרה חמורה, שלא לרצוח אדם שנברא בצלם אלוקים. כפי שנאמר (נח ט, א-ו): "וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו, וַיֹּאמֶר לָהֶם: פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ. וּמִזֶּרְעֵיכֶם יִחַתְּכֶם יְהוָה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל דְּגַי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ. כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ, כִּי־רַק עֵשֶׂב נֹתְתִי לָכֶם אֶת כָּל. אַךְ בְּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ. וְאֶךְ אֶת דְּמָמְכֶם לִנְפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשְׁנוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֲחִיו אֲדַרְשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם. שִׁפְךְ דַּם הָאָדָם כְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְּצַלֵּם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם".

שינוי מהותי זה אודות אכילת בשר מפורש בגמרא (סנהדרין נט ע"ב) 'אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה, דכתיב (בראשית א, כט) לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ, ולא חית הארץ לכם, [לכם ולחיות נתתי העשבים והאילנות ואת כל ירק עשב לאכלה, אבל לא חית הארץ נתונה לכם, רש"י] וכשבאו בני נח התיר להם, שנאמר (בראשית ט, ג) כירק עשב נתתי לכם את כל, יכול לא יהא אבר מן החי נוהג בו, ת"ל (בראשית ט, ד) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו'. היינו: כל עוד הנפש קיימת בגוף בעל החיים, אין לאכול מבשרו. זוהי אחת מ'שבע מצוות בני נח'. אבל אדם הראשון שלא הותר באכילת בשר לא הוצרך לאיסור זה, וכפי שכותב במדרש רבה (נח לד, יג) 'רבי יוסי בר אביו בשם רבי יוחנן אדם הראשון שלא התר לבשר תאונה לא הזהר על אבר מן החי, אכל בני נח ששתרו לבשר תאונה הזהרו על אבר מן החי'.

[הגמרא שואלת על רב יהודה, כיצד יסביר מה שנאמר לאדם הראשון 'ורדו בדגת הים' – וכי זה לא הותר לאכילת דגים? ועונה הגמרא: לא!! מה שהתורה התירה לרדות בדגים זה לצורך מלאכה ולא לאכילה, וכן נדרש רב יהודה להסביר את המשך הפסוק, בו הובטח לאדם שירדה בעופות השמים, וגם כאן הגמרא ענתה – למלאכה ולא לאכילה, עיי"ש בגמ' איזו מלאכות ניתן לעשות עם דגים ועופות].

שלטון האדם על בעלי חיים בתור שכר וקנין

ב. השאלה היא, מה קרה לאחר המבול שהשתנה יחס האדם לבעל חיי? היינו מה השתנה בין הציווי לאדם לפני המבול בבראשית 'ורדו בדגת הים ובעוף השמים' עם היתר אכילת הבשר לאחר המבול 'לכם יהיה לאכלה'?

מצינו בזה כמה ביאורים במפרשי המקרא, ומהם: **הרמב"ן** מסביר, שלפני המבול הבעל חי לא היה חייב כלום לאדם, שהרי הקב"ה הוא שנתן לבע"ח את חייו, ומה אם כן מרומם את האדם עליו ומה נתן לו את הזכות לקחת ממנו את חייו. אבל אחרי שחטאו והשחית כל בשר את דרכו על הארץ ונגזר על החיות שימותו במבול ורק על ידי נח שהכניסם לתיבה נצלו ממיתה, מכאן ואילך ניתנה רשות לאדם לשוחטם ולאוכלם במין יחס של 'קח ותן'. ובלשונו: 'וכאשר חטאו, והשחית כל בשר את דרכו על הארץ, ונגזר שימותו במבול, ובעבור נח הציל מהם לקיום המינים, נתן להם רשות לשחוט ולאכול, כי קיומם בעבורו'. [הטעם מדוע א"כ הותרו הדגים שבים, הרי הם לא נימוחו במבול (קידושין יג ע"א) ולא האדם הצילם, מתוך ה'משך חכמה', שהם ניתנו לאכילה שלא להטיל קנאה במעשה בראשית' (מגילה כה ע"א)]

ה'אור החיים' מצדיק את אכילת בשר לנח בשלושה טעמים, א) בזכותו **ניצלו** הבעלי חיים מהכחדה וכליה במבול, ב) זכה בהם בתור **שכר** על מאמציו לטפל בהם בתיבה, ג) משום שהקריב מהם **קרבת** להשם. ובלשונו: 'יש לדעת למה לא הותר הבשר לאדם אלא לנח. ונראה כי נח משלו נתנו לו לג' סיבות, הא' שבאמצעותו מצא ה' לקיים המין וזולתו לא היה מקיים מין הרמש בלא אדם ובזה זכה הוא בהם [וכן הוא ברבינו בחיי] לפי שכל הבשר נתחייב כלייה במבול ובזכותם נצולו, וע"כ אני מתיר לכם לשחוט ולאכול" ב' שהוא טרח בהם ויגע בתיבה, וצא ולמד כמה יגיעות יגע בהם ועליו נאמר (תהילים קכ"ח:ב') 'יגיע כפיך וגו'. ג' שגרם באמצעות קרבנו שנתרצה ה' ונשבע שלא יכרת כל בשר וגו', לזה התיר לו ה' לאכול מפרי דרכו'.

טעמים דומים כתבו עוד מפרשי המקרא, ראה לדוגמא בפירוש 'בכור שור': 'מאחר שניצלו בתיבה שעשיתם, ועל ידכם באה תשועה, הנה הם שלכם לעשות בהם כטוב בעיניכם'. וכן הוא בפירוש ה'חזקוני'. ובמלבי"ם מוסיף: 'וגם אחר שחיו כולם ע"י נח שפרנסם בתיבה, היו **כקנינו** וברשותו'. וכן ב'קדושת לוי' כתוב ומפרש את הפסוק 'ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל': בהקדים דברי 'רמב"ן הקדוש' (בראשית א, כט) 'וּבְעֵבֹר נח הציל מהם לקיום המין נתן להם רשות לשחוט ולאכול כי קיומם בעבורו. ועם כל זה לא נתן להם הרשות בנפש ואסר להם אבר מן החי', ומפרש הרה"ק מברדיטשוב 'זוהו נראה לי הרמז 'קח' לשון קנין כמבואר בפסוק (בראשית כג, יג) 'כסף השדה קח ממני', כלומר על ידי זה יקח קנין חדש שיותר לו לאכול חי'. ע"כ.

השוויון באכילת בשר לאכילת ירק

ג. הרבי בלקו"ש (חלק כ שם) מבאר: בהקדים קושיא עקרונית, מהי הסיבה שהתורה מודיעה בפרשת בראשית - בה מסופר על בריאת העולם ובריאת האדם - את תפריט מזונותיו, היתר אכילת הצומח ואיסור אכילת החי 'לכם יהיה לאכלה'? ולשם מה מצוה הקב"ה לאדם ולחיה על מאכלם של חית הארץ ועוף השמים? **מעשה** בראשית הוא סיפור אודות כללות ענין הבריאה, ולא אודות צרכי הנבראים?

ומבאר, שבדברי רש"י 'השווה להם בהמות וחיות למאכל, ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם', מבואר, שאין כוונת הכתוב להודיענו מה יהיה מזון הנבראים ומה נאסר עליהם לאכול, אלא להדגיש את השוויון בין האדם לשאר בעלי חיים ששניהם אוכלים ירק.

ביאור הדברים: בפסוק לפני כן מגדיר הקב"ה את מעלתו של האדם על יתר הנבראים, שנברא 'בצלם אלוקים' לכן ניתן בהם הכוח לרדות ולמשול 'ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ', ובהמשך לכך באה התורה להדגיש, שעם כל המעלות שיש לאדם על יתר הנבראים, בכל זאת אף הוא **נברא** כמותם, ובדברים מסוימים - כגון מזון, בו תלוי קיומו של החי - **שוה** האדם לחית הארץ, ולכן **לא הרשה** לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר, פעולה המבטאת את שלטון האדם על בעלי החיים, אלא כפי שהפסוק ממשיך 'אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם' - שמזכיר לאדם במאכלו שהוא **בשווה** ובאותו סוג של בהמות וחיות.

בכך מסביר הרבי גם דברי רש"י שהאיסור על האדם הוא רק 'להמית בריה ולאכול בשר', שמהם משמע שאין איסור על האדם לאכול בעלי חיים שמתו **מאליהם**, ולכאורה הרי בכתוב נאמר שמאכלו של האדם יהיה רק מן הצומח, ומהיכן למד רש"י שגם בשר בעל חיים שמת מאליו יהיה מותר?

ולפי האמור הדבר מובן: מכיון שיסוד האיסור הוא להדגיש שבענייני אכילה שווה האדם לבעלי החיים ואינו נעלה מהם, ולכן אסור לו **להמית**, כי הדגשת עליונותו של האדם שייך דווקא כשהאדם הוא **הממית** את

בעל החיים, פעולה המבליטה את שלטונו עליו, ואילו במקרה שהבהמה מתה מאליה, שאין בכך ביטוי ליתרונו של האדם על הבמה, אין סיבה לאסור את בשרה באכילה.

ובאמת, גם העובדה שבימי נח הותר לאכול בשר לא באה לבטל את ההדגשה על השוואת האדם לבעלי החיים, אלא להעניק **היתר** מיוחד וחריג: כשם שלאדם הראשון הותר לאכול **עשב** בשביל מזונו ובריאותו (על אף שגם באכילת צומח הוא עוקר אותו מגידולו ומחייתו - ראה משכיל לדוד), כך התיר הקב"ה לבני נח את הבשר **גם כן**. ולכן מדגיש רש"י בלשונו: 'וכשבאו בני נח התיר להם בשר.. **כירק עשב** שהתרתיו לאדם הראשון, כלומר, מדובר בהיתר מיוחד, וטעם ההיתר הוא מאותו הטעם שהתרתיו לאדם הראשון לאכול ירק עשב, אבל ההגבלה הרעיונית אודות הציווי 'ורדו' לא התבטלה כנ"ל. וכפי שמוסיף הרמב"ן שגם אז נשארה עדיין הגבלה בשליטתו של האדם על בעלי החיים, כי 'לא נתן הרשות **בנפש** ואסר להם אבר מן החי'. (ראה שם בלקו"ש ס"ד-ז).

[פרפרת נאה מצאתי בספר 'אוצרותיהם של צדיקים' שמביא בשם חסיד אחד: אחר שנאמר אשר ירק עשה יהיה לאכלה לאדם הראשון ולכל חייית הארץ, מסתיים הפסוק במילים '**ויהי כן**', ותמוה הרי אין כאן שום בריאה ועשיה חדשה שעליה מתאים לומר 'ויהי כן'? אין כאן אלא מה שהודיע ה' לאדם על מאכלו, ומה שייך בזה 'ויהי כן'?

אלא, הרי השליט הקב"ה את האדם על הכל, ואף אמר לו 'ורדו בדגת הים', ואחרי כל זאת **משווה** אותו הכתוב במאכלו עם הבהמות, והיה זה כנחיתות דרגא עבור אדם וחיה, אך הם קבלו זאת ברצון, ואמר 'יהי כן'.. כמו שאומרים באידיש 'נו.. זאל שוין זיין אזוי'.. וזה שמודיענו הכתוב, שהסכימו עם רצון השי"ת.

בהמשך בפרשת נח כשהותר להם בשר מפורש 'כירק עשב נתתי לכם את כל', אמר רבי משה מקוברין ע"ה: הקב"ה אומר לנח, מעכשיו שהתרתיו לכם בשר למאכל, ראו שתאכלוהו כירק עשב בעלמא, בלי להתגשם...]

הכח והצורך לאכול בשר אחר המבול

ד.) מהי אכן הסיבה ליכולת ולצורך לאכול בשר אחר המבול, מבואר במפרשים, שבעקבות חטאי אדם הראשון והדורות שקדמו למבול, השתנו מערכות הטבע, הצומח שוב לא מספיק לקיומו של האדם. כלומר, הנפילה המוסרית של בני האדם הובילה ליצירת מצב אקולוגי חדש, שבו בני האדם מוכרחים לאכול בשר.

וכך כותב המלבי"ם 'כי בימי אדם היו גופות בני אדם חזקים, והפירות לא נשחתו עדיין, והיו מכלכלים את בני אדם כמו הבשר, אבל אחר המבול שנתקלקלו המזונות, והאדם הוכן שיתפשט בקצו ארץ ואיים רחוקים, שמאז נעשה קור וחום, וצריך לבשר להעמדת בריאותו'. וכן הוא ב'צרור המור': 'לפי שאדם הראשון היה יציר כפיו של הקדוש ב"ה. ולפי דקות שכלו ורוח בינתו לא היה ראוי שיטמטם שכלו במאכל הבהמות, לפי שחיייו היו חיים ארוכים וכל הנמשכים ממנו היו חזקים ויכולים לקיים עצמם בירק עשב.. אבל עכשיו **לנח ובניו התיר להם הבשר לפי חולשת הבאים מכחו וקוצר ימיהם**'.

מסכם את הדברים הרב שמשון רפאל הירש ע"ה (העתקתיו כפי שהוא בספר 'הגות בפרשיות התורה' פרשתינו) 'משנשתנו חיי האדם, הוא זוכה במזון חדש. מסתבר, שגם זה תלוי בקיצור חיי האדם: מה שנעשה עד כה במשך שבע מאות עד שמונה מאות שנה, ייעשה מעתה במשך שבעים או שמונים שנה; התפתחות מהירה זו חייבה גם אכילת בשר מן החי, האדם השתנה והאקלים השתנה. במצבו הפיסי החזק הקודם, היה אסור בבשר מהחי, אך עתה הבשר צורך הוא לאדם'.

השפעת המבול על טבע העולם והאדם לטובה

ה.) הטעם הפנימי לאיסור אכילת הבשר והשוואת האדם לבהמות וחיות במאכל, מוסיף הרבי: הוא להדגיש שמעלת האדם על הבעל חי 'ורדו', הוא דווקא על ידי הכרתו שכחו לרדות בא **מהקב"ה**, רק אז אפשר לו לרדות בחיות, כי האדם הרי **שווה** לכל הנבראים בהגדרתו כ'נברא', ואיך יוכל לרדות עליהם בכוחו ועוצם

ידו, ולקיים את ה'ורדו' הוא רק כאשר זוכר האמת שזה לא רדיה מכוחו, אלא 'השם אלוקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל', אם כן הרדייה והממשלה היא מהקב"ה בורא עולם ומנהיגו. עיי"ש.

אבל לכאורה עדיין אפשר לשאול הרי לאחר המבול שהותר לשחוט חיות ובהמות ולאכול בשרם, איך לא נחשוש שהאדם יחשוב לעצמו שהוא הוא הרודה בכוחו ועוצם ידו על בעלי חיים?

נראה לומר הביאור לכך: זה עצמו הוא השינוי שפעל המבול בעולם, העולם הגיע אז להכרה **שהקב"ה** הוא הנותן לך כח, ולכן הותר הבשר. הרעיון מבוסס על שיחת שבת-בראשית תשכ"ה (התוועדותיות אות ט) המבאר איך מי המבול היו לטובה, 'ובהקדמה – שכל הענינים שבתורה, אפילו העונשים שבתורה, הם לטוב, כיון שהתורה היא תורת חסד. ובנדו"ד, אף שהמבול היה קודם מ"ת, הרי כיון שגם ענין המבול הוא פרשה בתורה, עכצ"ל שזהו ענין של חסד. וראיה לדבר – מהמבואר בכ"מ שהמבול בא בכדי לטהר את הארץ, ולכן היו מי המבול במשך ארבעים יום, בדוגמת המקווה ששיעורה ארבעים סאה. וענין זה הוא לא רק ע"פ חסידות, אלא – ככל הענינים שבתורת החסידות – גם בנגלה, כפי שמצינו בגמרא (זבחים קיג ע"א) בנוגע לחלק הארץ שבו לא ירד המבול, שעז"נ "ארץ לא מטוהרה היא'. והיינו, שענין המבול – ככל עונשי התורה – בא רק לדחות ולקנח את הרע, ועי"ז תהיה ההכשרה לקבל את הטוב.

ויתירה מזה – שע"י המבול נזדכך העולם עוד יותר מכמו שהי' קודם הענינים הבלתי-רצויים שבגללם בא המבול, ובהקדם ביאור רבינו הזקן בתורה אור, ובארוכה בלקו"ת לג' פרשיות, שענין המבול הוא בדוגמת ה"מים רבים" של טרדות הפרנסה, אשר, לא זו בלבד ש"לא יוכלו לכבות (ח"ו) את האהבה" של בני"ה הקב"ה, ובמילא גם לא לפגוע באהבה של הקב"ה לבני", אלא אדרבה, שע"ז ניתוסף **עילוי גדול** יותר בעבודת ה' (כמבואר שם בארוכה), כי, "לפום צערא אגרא", ולכן, דוקא ע"י הטרדות של ה"מים רבים", בבחי' "המקיים את התורה מעוני", באים למעמד ומצב ש"סופו לקיימה מעושר".

וכללות העילוי שנעשה ע"י ה"מים רבים" הוא בדוגמת מעלת בעלי תשובה על צדיקים: צדיקים – אין להם שייכות לרע; אין להם זדונות, ואפילו שגגות לא שייך אצלם; משא"כ בעלי תשובה יש להם שייכות לרע, והם מהפכים את הזדונות לזכיות... וע"ד העליה שנעשית ע"י הירידה שבכללות בריאת והתהוות העולמות, הנה גם בעולם גופא אינה דומה מעלת העבודה ללא ההעלמות של ה"מים רבים" למעלת העבודה שע"י ההעלם וההסתר של ה"מים רבים", כמבואר בתו"א ובלקו"ת לג"פ הנ"ל.

וכיון שמשווים את ה"מים רבים" של טרדות הפרנסה למי המבול, הרי מובן, שגם המבול פעל **זיכוך בעולם**, עוד יותר מכמו שהי' לפני זה (קודם החטא שהביא את המבול), והענין בזה – כידוע הביאור בענין אות הקשת שנעשה ע"י המבול, שקודם המבול לא הי' ענין הקשת, כיון שמצד חומריות העולם לא הי' אור השמש יכול לבקוע את העננים ולהשתקף בהם, וכאשר נזדכך העולם ע"י המבול, נעשו העננים זכים יותר ("איידעלער"), ולכן יכול אור השמש לעבור דרכם, כן הוא גם ברוחניות – כידוע בפירוש "את קשתי נתתי בענן", ש"קשתי" היינו "דבר שהוא מוקש לי", ולכן נעשה עי"ז ענין ההתקשרות עם הקב"ה באופן של ברית, שלמעלה מטעם ודעת.

ומסיים: זהו גם הטעם שקודם המבול היה אסור לאכול בשר, ורק לאחר המבול נאמר "כל רמש גו' לכם יהי' לאכלה כירק עשב גו'" – כי, בירור הבשר קשה יותר מאשר הבירור דירק עשב, שלכן "עם הארץ אסור לאכול בשר", ורק בגלל הזיכוך שע"י המבול, היו יכולים לברר גם בשר'.

[נראה לקו"ש חלק טו נח ג הערה 37 שמציין על המבואר בשיחה שם אודות ה'קשת' שנפעל רק לאחר המבול, כי אז הקב"ה נתן לעולם יכולת ותכונה חדשה שהעולם גופא יוכל להזדכך והתעלות, על זה מציין שם שלכן לא הותר בשר עד אחרי המבול והוא על דרך 'עם הארץ אסור לאכול בשר' מפני שאינו יכול להעלות את הבשר עיי"ש].

"ה'אין" הוא מותר האדם על הבהמה

ו. לסיכום: ציווי השם לאדם וחווה אודות סדר אכילתם הוא חלק מסיפור בריאתם ובריאת מעשה בראשית, בכך ניתנה להם הדרכה ברורה איך למלאות תפקידם וציוויים ב'רדיית' החיות, ולעורר בהם הביטול הנצרך - בהשוואת מאכלם לבהמות וחיות - בכדי להצליח בשליחותם.

והנה בכל בוקר לפני התפילה לפני קר"ש שבסדר קרבנות) קוראים פסוק מקהלת (ג, יט) 'ומותר האדם מן הבהמה אין כי הפל הבל'. ומוסיפים (בנוסח האר"י וספרד) 'לבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה ליתן דין וחשבון לפני כסא כבודך'. בפשטות מילות הכתוב לא מובנים, וכי אין יתרה מאדם על בהמה, לכן מוסיפים שהיתרון הוא בנשמה, אבל בכמה מקומות מבואר שיתרון זה גופא מרומז במילה 'אין', היינו ש'מותר האדם מן הבהמה' היא בעצם מדרגת 'אין' אלוקי שבאדם.

וכן כותב 'רבנו בחיי' על הפסוק 'ויפח באפיו נשמת חיים', וז"ל 'הוא שאמר ומותר האדם מן הבהמה אין, באר כי יתרון האדם על הבהמה הוא מצד הענין שקראו 'אין', והוא מצד הנפש השכלית שבו נמשכת מן החכמה שהיא ה'ד' המתייחדת עם הרצון שהוא האל"ף'. ואדמוה"ז מביאו בלקוטי תורה (סוף פרשת בחוקתי) ומוסיף 'כי אין הוא חכמה כמו שכתוב 'והחכמה מאין תמצא', וזהו מותר האדם', ועיי"ש שהמשך המילים 'כי הכל הבל' מתייחס לחכמה עילאה שנקרא הבל והארה בעלמא.

ובאמת פירוש זה - שה'אין' הוא המותר של האדם על גבי בהמה - מפורש במדרש תנחומא (אמור כא) 'ומותר האדם מן הבהמה אין (קהלת שם יט), מהו אין, שהוא מדבר והיא אינה מדברת, ועוד שיש באדם דעת, ובבהמה אין דעת, ועוד שהאדם יודע בין טוב לרע, והבהמה אינה יודעת בין טוב לרע, ועוד האדם נוטל שכר על מעשיו, אבל הבהמה אינה נוטלת שכר על מעשיה, ועוד האדם מת מטפלין בו ונקבר, והבהמה אינה נקברת, [הוין] ומותר האדם מן הבהמה אין'. מבואר בזה שבזה שאדם מתרומם על גופניותו ומנצל את כוחו בדעת והבחנה בין טוב לרע אז ניכרת חילוקו מבהמה - על אף השוואת מאכלם - ומעלתו כאדם. והעיקר הוא לגלות את ה'אין' שבו, ובלשון הידוע 'לעשות מ'אני' 'אין'.

"ורדו" – זכה רודה..

ז. נסיים בהוראה נפלאה שלומד הרבי (לקו"ש שם ס"ה-ט להלן בתרגום לה"ק) גם על זמננו זה: [ומתאימה מאוד עם התקופה המאתגרת שיהודים עוברים בתקופה זו בכל העולם ובמיוחד בארץ ישראל..]

על הפסוק (בראשית א, כו) 'וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְדִגְתַּיִם וְיִעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְבִהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַרְמֵשׁ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ', מפרש רש"י 'יש בלשון הזה לשון רדו ובלשון ירדה; זכה, רודה בחיות ובבהמות, לא זכה, נעשה ירוד לפניהם והחיה מושלת בו'.

הפירוש הפנימי בזה הוא: 'זכה' מלשון זיכור. כאשר האדם מזכך עצמו, עד שנעשה נקי מכל גאוה וישות, וכל הליכתו היא רק מכחו של הקב"ה, אזי הוא 'רודה בהם', אך כאשר 'לא זכה', שלא זיכך עצמו די הצורך, ועודנו מרגיש את ישותו ומציאותו, ומרגיש שרדייתו היא מצד כחו - אזי 'נעשה ירוד בפניהם', לא רק זאת שנעשה שוה לכל הנבראים, אלא יתירה מזו-הוא עומד למטה מהם.

אמרו חז"ל (יבמות סא ע"א) 'אתם קרויים אדם', היינו שעיקר תואר אדם נאמר בישראל, והקב"ה מצוה לישראל 'ורדו וגו'', וכמו שנאמר 'ועמדו זרים ורעו צאנכם', היינו שבני ישראל ירדו בהם [בזרים] - בנוגע למלאכה וכו', ואף בזמן הגלות, כאשר האומות הנם 'מלכים' ו'שרים', הנה כנאמר 'והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך'.

ועל כך באה ההוראה: כאשר אדם סומך על 'כחי ועוצם ידי', ואפילו כשהוא תולה זאת בהיותו 'אדם-אדמה לעליון', בעל מעלות גדולות, והיינו שאלו מעלותיו שלו, כחו ועוצם ידו, - אזי 'לא זכה' ו'החיה מושלת בו', לא זו בלבד שהאומות אינם מתייחסים אליו ביחס של כבוד וכו' (כיוס למי שרודה ושולט בהם) אלא אדרבה כו', ועד שגם בהרגש עצמו הוא 'נופל' ברוחו מפני הגויים ומפני רוחות זרות ליהדות ('גוי'שקייט') בכלל.

דוקא כאשר 'זכה', שמזכך עצמו, שיודע כי ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל, וממילא אין הוא הולך בכח 'חכמתו' ו'תבונתו' כו', אלא להבדיל, בחכמתו של הקב"ה, התורה (השלחן ערוך), שנוהג על פי הוראות

ה', והולך בכח המשלח- אזי הוא 'רודה', ורואה בגלוי קיום 'והיו מלכים אומניך גו', עוד בזמן הגלות, עד לקיום 'ועמדו זרים ורעו צאנכם' בביאת משיח צדקנו'.